

între scoarțele Bibliei, autoritatea devine tot mai puțin respectată, căci mulți, foarte mulți dintre tineri nu cunosc principiile evanghelice, cari trebuiesc să fie baza și fundamentul culturii creștine, mai cu seamă în această țară, care în stema ei poartă inscripția „Nimic fără Dumnezeu“.

Cu sufletul plin de adâncă evlavie rostesc numele acestor cinci mari bărbați ai neamului și fii ai Bisericii noastre, pe care au iubit-o precum și-au iubit și neamul; și dacă li-s'ar fi dat prilej, ar fi fost gata să se jertfească pentru ea, precum gata au fost să facă aceasta și pentru neamul în sinul căruia s'au născut.

Viața lor a aduc drept pildă vrednică de urmat tinerimei, conducătorilor și povătuitorilor de mâine ai acestui neam. Credința lor o recomand cu căldură tuturor, iar caracterul, cinstea, moralitatea și hărnicia lor, ca pe o oglindă curată și fără pată o prezintă tinerimei, repetându-i cuvintele sfântului Pavel: „Aduceți-vă aminte de înaintașii voștri..., și privind la sfârșitul vieții lor, să le urmați credința.“

Praznic neuitat. De sărbătoarea Intrării în Biserică, un gând cucernic a întrunit la biserică noastră din Sibiu lume multă și aleasă, pentru a face pomenirea cu laudă a celor cinci, mari și străluciți fii ai Bisericii noastre și neînfricați luptători pentru luminarea și drepturile neamului lor: *Alex. Papiu Ilarian, Gh. Barițiu, Baron David Ursu de Margina, Dr. Ioan Rațiu și Iosif Șterca Șuluțiu*, cari toți așteaptă fericita înviere în gropnițele din jurul numitei biserici parohiale.

Solemnitatea comemorării celor cinci figuri ilustre s'a început cu sf. *liturghie arhierescă*, slujită de *I. P. S. Valeriu Traian Frențiu* în sobor de preoți (dela Blaj erau și păr. Dr. Victor Macaveiu, prepozit capitular, cu păr. Ioan Moldovanu, canonic mitropolitan). Răspunsurile le-a dat corul Academiei Teologice blăjene, predica rostindu-o păr. L. Chiuezu, rectorul acestei Academii. După sf.

liturghie s'a slujit un *parastas* lângă mormintele celor comemorați. Din marele număr al celor prezenți reținem doar (din lipsă de spațiu) câteva nume: *I. P. S. Nicolae Bălan, dd. Iuliu Maniu, Alex. Vaida-Voevod, general Leoveanu, Dr. Iuliu Hațieganu, rectorul univ. Daciei Superioare, întovărășit de decanii facultăților de Medicină, Drept și Litere; Dr. Iuliu Moldovanu, președ. Astrei, general Dănilă Papp, fost ministru pe lângă Vatican, ș. a.: preoți, profesori, avocați, medici, militari, studenți și studente veniți aci în coloană impunătoare.* — S'au rostit mai multe *cuvântări ocazionale*. Cel dintâiu în seria oratorilor festivi a fost *I. P. S. Valeriu Traian*, a cărui vorbire o aducem în acest număr al nostru la loc de frunte. A urmat apoi la cuvânt *d. R. Căndea*, prof. universitar și studenții *D. Casapu* (pt. Papiu Ilarian), *Sabin Delu* (pt. Gh. Barițiu), *I. Maior* (pt. Br. Ursu de Margina), *P. Olariu* (pt. Dr. I. Rațiu), *I. Marișescu* (pt. Iosif Șterca Șuluțiu), ca să se închee cu vorbirea *d. Dr. Iuliu Hațieganu*, care a spus, între altele, și cuvintele pline de cuminenie, bun simț și adevăr:

„Isoria unui neam se compune din evenimente mari și bărbați mari. Evenimentele sunt probe de încercare ale unui neam, iar bărbații sunt pârguile de rezistență ale luptei lui de dănuire. Trăim vremuri mari pentru existența noastră. — În mijlocul acestor evenimente cel mai mare exemplu de energie românească este exemplul dat de acești bărbați comemorați, care prin credința lor în libertate și drepturile neamului, și prin lupta lor măreață, au dat neamului românesc rostul său firesc în unitatea poporului român... La aceste morminte se învață o înaltă lecție de românism: Nici temnițele, nici lanțurile, nu pot sugruma puterile spirituale ale unui popor puternic și disciplinat ca poporul român. Precum slăvim eroii căzuți pe frontul de luptă, slăvim și acești eroi culturali, și numai astfel sufletele lor vor fi vii în noi și în inima neamului românesc...“

Blăjenii acum un sfert de veac

2) de Dr. Coriolan Suciu

În ziua de 4 Noemvrie 1918, când intelectualii blăjeni lansau prin ziarul *Unirea*, „Chemarea“ lor către Neamul Românesc, ieșită din peana subtilului scriitor, profesorul Alexandru Ciura, la Blaj a avut loc constituirea Consiliului Național Român și organizarea Gărzii Naționale.

În fața Catedralei din istorica piață a Blajului, s'a adunat întreg publicul din localitate și țărani din satele învecinate, iar garda națională, — sub conducerea îndrăznețului *căpitan Ioan Munteanu*, care cu concursul clericilor și a elevilor mai mari dezarmase jandarmeria, — a sosit purtând drapelul tricolor românesc și armele pe cari au cucerise dela apătorii Bastilei blăjene.

Când au sosit părinții canonici *Dr. Vasile Suciu și Dr. Alexandru Nicolescu*, — mitropolitii de mai târziu ai Blajului, azi ambii adormiți întru Domnul, — mulțimea a izbucnit în aclamații. S'a cântat imnul național „Deșteaptă-te Române“, s'a ascutat cu lacrimi în ochi cuvântarea entuziastă a Părintelui canonic A. Nicolescu, s'a citit de către *d. Zenovie Păclișanu* lista Consiliului Național din Blaj, iar profesorul Alexandru Ciura a citit proclamația Comitetului („Chemarea“), — care, sub formă de manifest s'a distribuit apoi și pe sate —, iar în urmă Păr. vicar *Dr. V. Suciu* a fost proclamat președinte al Consiliului Național.

La sfârșitul acestei adunări naționale s'a cântat din nou „Deșteaptă-te Române“ și „Pe-al nostru steag e scris unire“, s'au tras clopotele din turnul Catedralei, în semn de biruință, s'au parcurs străzile pavoazate cu drapele românești, cântându-se cântece naționale și încheindu-se manifestația la „Piața Libertății“.

Contemporanii au consensnat impresia lor despre această măreață zi de proclamare a libertății naționale și de afirmare a drep-

FOIȚA „UNIRII“

Rugăciune pentru pace

Doamne,
se năruie gândul cel bun pe pământ —
se darmă, se năruie, —
dă inimii Tale mereu iertătoare, cuvânt —
și pacea credinței în Tine, ne-o dăruie.

Doamne,
învață-ne iară iubirea de oameni, cea dreaptă,
că sufletu-i plin de dureri și păcate, —
greșit-am în toate, cu vrere haină, deșartă, —
— învață-ne drumul ce duce la fapta cea fără
[de moarte.

Doamne,
ne iartă greșelile grele, desfrâul și ura,
ne iartă tot răul, năpraznic purtat printre
[oameni, —
îngăduie lumii să nu se plinească Scriptura,
— să nu ne-osândești cu cei din Infern, să nu
[ne-asemeni.

Doamne,
nu pentru cei vii să ne ierți, cu iertarea din
[urmă —
nu pentru aceasta necuvântătoare turmă,
— ci, pentru cei morți în războiul acesta hain,
[fără număr,
și, pentru copiii orfani și cei mulți, ce tot
[rabdă și sufăr.

Doamne,
că numai a Ta e 'ndurarea cea mare, de noi,
acum și în ceasul din ziua de-apoi —
că eu numai Ție mă rog și mă 'nchin,
— Amin.

VALERIU BORA

Licean... odinioară¹⁾

O carte despre care s'a făcut puțină pomenire. O carte sobră, scrisă cu puternic simț de pătrundere, în care onestitatea faptelor ce caracterizează vechiul patriarhală a satului românesc, cu pitorescul peisajului rural, se îmbină armonie cu spiritualitatea cărturării noastre dela orașe, la sfârșitul veacului trecut și începutul acestuia pe care îl trăim.

Unitatea de acțiune realizată până la exces, se desfășoară în jurul învățământului nostru secundar, urmărind dezvoltarea unei clase, dela admitere până la maturitate, al cărui erou principal este Ionică Albu cu profesorul său „reverendisimul“ Ion Pascu, pentru a] ne purta] imaginația și spiritul de contemplație pe satele din jurul Blajului, apoi peste „vama cucului“ departe, departe, în țara liberă... țara viselor și libertăților tuturor Românilor.

Peisajul rural cu portul pitoresc al satelor noastre, credința, obiceiurile, aptitudinile gospodărești ale acestor locuitori, deși au fost

¹⁾ ION AGĂRBICEANU: Licean... odinioară. Edit. „Fundatia regală pentru literatură“. Pag. 231. Lei 200.

strălucit expuse în romanele anterioare ale păr. Ion Agărbiceanu, ele formează cadrul extern al romanului „Licean... odinioară“: „Oamenii din Bogatu erau cu inima veselă: crescuseră holdele pe câmp până deasupra genunchilor; cucuruzele săpate întâia oară începeau să acopere negreața arăturilor, ierburile prin lunși se apropiau de vremea cositului, marea lor verdeață era zmăițuită în mulțimea colorilor florilor sălbatice...“ (p. 3). Sau un alt colț, carpatin; „Ajunseră în curând la un râuleț de munte, pe care-l trecură pe o punte îngustă. Larma undelor curate ca argintul se ridica în văzduh ca o fierbere, e zănd în noaptea instalată. Tufişurile de mestecăan începeau îndată, pe țărnuț celalt“ (p. 217).

Mândria locuitorilor din frunza comună, Bogatu, o făcea biserică cu clopotele ei și slujbele la care participau cu smerenie mic mare, tânăr și bătrân. Clopotele răsunau în mari depărtări, stârneau nădejdi și întăreau credința în brațul ocrotitor al Părintelui cereesc... În interiorul bisericii „mireasma tămâii, după cele trei cădelnițări, se amesteca cu a busuiocului și a călăpărului, care nu lipsea din mâna niciunei bătrâne, nici dela icoanele de închinat de pe cele două tetrapode“ (p. 5).

Evocarea timpurilor de tihnă, bună înțelegere și muncă prosperă, între intelectualii satelor noastre, al căror veritabil părinte și îndrumător era preotul, ne stârnește admirația trecutului și totodată o ușoară muștrare pentru pricinașii din zilele noastre.

Plină de duioșie este scena în care co-

ului natural de autodeterminare, asemănându-o cu ziua scuturării lanțurilor iobăgiei din 1848.

„Ziua de 4 Noemvrie 1818 va rămânea tot așa de celebră în analele Blajului și ale neamului nostru ca și aceea de 3/15 Maiu 1848” scria ziarul „Unirea” din 9 Noem. 1918.

Dar blăjenii nu s'au mulțumit numai cu organizarea consiliului și a gărzii naționale la Blaj. — Deși era sfârșit de toamnă și „spaniola” băntuia cu furie, secerând viețile celor rămași acasă, ei n'au pregetat să cutriere satele de pe Târnave și Mureș, până în Munții Apuseni, constituind sfaturi naționale și gărzi în peste 70 comune, potolind pornirile spre jaf și distrugere ale soldaților reînțorși de pe front, canalizându-le într'o alvie națională și pregătind sufletele pentru marea și mult așteptata zi a unirii. (Păr. Dr. Victor Macaveiu, pe atunci profesor de teologie, în articolele sale „Momente istorice” publicate în „Unirea”, a consemnat opera de organizare a satelor. D. Augustin Calianii a descris drumul său prin satele de pe Târnava-Mică, iar Al. Lupeanu-Melin propaganda națională prin Munții Apuseni a canonicului Dr. Al. Nicolescu).

Centrul național cultural al Blajului, care, începând dela 1754, a difuzat prin școlile sale dragostea de limbă și cultura națională pe toate plaiurile ardelene, acum socotea că a sosit momentul să traducă în faptă ceea ce până acum a vestit ex cathedra, ca un pium desiderium.

În aceste zile mari, intelectualii au izbutit să țină în mâni frânele și să călăuzească poporul și să îndrume destinele neamului pe ogașia cea bună. — Ordinea a fost restabilită. Siguranța vieții și a averii garantată. Mândria și demnitatea națională potențate.

„Pe uliți trec oameni mândri, în haine de sărbătoare, toți au tricolorul la piept, iar gărzile militare la chipiu. O lume visată de atâta timp și înfăptuită cu jertfe mari, cu uriașe jertfe. O mângâiere avem, că jertfele

acestea n'au fost zădarnice, după cum am accentuat de patru ani și jumătate în coloanele acestei foi”. („Unirea”, 69 din 9 Noem. 1918, p. 3).

La Blaj „prima victimă a redșteptării noastre naționale”, — scrie „Unirea” din 9 Noem. 1918, — a fost Teodor Pascu din Meșcreac, elev în clasa VI gimnazială (liceală), care după ce a avut fericirea de a lua și el parte la grandioasa manifestare din 4 Noem. 1918, ca gardist improvizat, după ce a văzut tricolorul românesc fluturând deasupra institutelor din Blaj, a doua zi a căzut jertfă unui accident, fiind împușcat din imprudență. — A fost petrecut la groapă „cu mare alai”, de întreg publicul din Blaj, care i-a acoperit sicriul cu flori, iar o trupă din garda națională, cu steagul tricolor, a dat onorul.

Odată rupte zăgazurile elanului național încătușat atâta timp, Românii au ridicat frunțile, deodată cu steagul tricolor, și au început să se simtă stăpâni în vechiul lor pământ.

Autoritățile ungurești au început să dispară.

La Blaj, comisarul ministerial permanent de pe lângă școala normală (preparandie), faimosul Schulpolizei Carol Keszler, și-a luat și el catrafusele.

(Va urma)

Neînțelegeri conjugale. Simpaticea *Săptămâna C. F. R.* (14. XI. 43) aduce, din peana dnei *Lucrezia Karr*, sub titlul din fruntea acestor rânduri, o înseinare de toată frumusețea. Reținem ceea ce urmează:

[...] „Iată rețeta femeii fericite: înțelepciune, răbdare, cuminenie, rezervă. Fericirea absolută, extaziată, este o utopie: de fapt, fericirea este ceva compus din multe imponderabile, din răbdare, înțelegere și dăruire de sine. Până când nu renunți la multe din dorințele tale secrete, la ambițiile tale și plăcerea de a domina, nu poți fi fericit în această asociație în doi, care este căsătoria. Neînțelegerile nu vin atât din faptele

concrete, din lucruri grave, ci mai mult din ambiții mărunte și din dorința de a se domina reciproc. Certurile se datoresc mai ales cuvintelor necugetate, aruncate așa fără multă reflecție, și care produc o rană a orgoliului, dela care pornesc, apoi, nesfârșite hărțueli.

Un mare avocat, specialist în divorțuri, îmi spunea odată: — Nu vă puteți închipui cât de ridicole sunt adese-ori motivele pentru care oamenii divorțează.

Asistând la o înfățișare de împăcare, cum se zice, — ce aud? Președintele reușește cu greu să facă pe femei să mărturisească adevăratul motiv al supărării sale — căci soțul nu voia să divorțeze — și ea sfârșește prin a spune: — Mi-a zis că *umblu ca o rață!*

— Cum ai făcut una ca asta, domnule?... zice președintele soțului, abia ținându-și răsul.

— Am greșit, făcu acesta pocăit.

— Mă rog, mai susții că soția d-tale umblă ca o rață?

— Dimpotrivă. Găsesc că umblă ca un inger.

— Atunci, cere scuze doamnei.

— Ii cer.

— Doamnă, îi ierți?

— Il iert. — Și pleacă la braț, împăcați.

Altă pereche vroia să divorțeze, pentru că soția se făcuse blondă.

— Mă rog — îi zise președintele — în afară de faptul că și-a decolorat părul, mai ai și altceva împotriva soției d-tale?

— Nu. Dar, vedeți dv., când o femeie se face blondă, asta înseamnă că vrea să calce în străchini verzi..., adică să-și facă de cap.

— Da, ce? După d-ta culoarea blondă aduce după sine numai decât infidelități?

— Absolut.

— Cred că greșești. Eu cunosc blonde foarte cumsecade. Dar, în sfârșit, să întrebăm pe doamna, ține să rămână mereu blondă? Poate că și-a schimbat părerea.

— Dacă el ține numai decât — zise cu

pilul Ionică Albu, din Bogatu, după terminarea cursului primar, rămas orfan de tată, prin largă înțelegere a protopopului Rusu, care l-a remarcat cu prilejul examenului de absolvire ținut în satul lor, ajunge să fie înscris la liceu, cunoscând amarul despărțirii de mamă, amar mai târziu recompensat prin avantajul de „credințer” al bătrânului profesor Ion Pascu. Odată cu începutul studiilor secundare ale elevului Ioan Albu, păr. I. Agârbiceanu ne introduce în intimitățile vieții școlarești din Blaj, orașul românismului, obiceiuri și metode cari în bună parte se trăiesc și azi. Menționez pentru originalitatea ei un epizod din tradiționalul „târg de cărți”, ținut în fața Librăriei Seminarului, când tânărul școlar își desfășura marfa pe piață, pentru a-și putea procura încă o carte nouă, singura care-i mai lipsea: „Scoase cărțile de clasa IV-a primară... începu să-și strige și el marfa ca și ceilalți copii. Băieții mai răsăriți, unii chiar mărișori, cu umbră de mustață sub nas, se apropiau de el, luau o carte, se uitau la titlu, o deschideau și i-o inapoiau zâmbind.

— Păi, e de clasele primare.

— Da!

— Și cum vrei să le vinzi?

— Cui îi trebuie.

Băieții râdeau.

— Dar aici nu-i târg pentru „pofoale”.

— N'o fi răspundea Ionică, fără să știe că numele ăsta se dădea în batjocură elevilor din clasele primare.

Văzând că toți îi vorbesc la fel, întrebă pe unul:

— Dar târgul pentru *pofoale* unde se ține?

— Nicăiri! cu cărți de clasele primare nu face nime târg!” (p. 66).

Procesul psihologic al copilului desprins de mediul lui sătesc pentru a se înrădăcina într'un nou climat, cu concepții și îndeletniciri deosebite, este admirabil prins de păr. Agârbiceanu. Delicatețea sufletului neprihănit al unui copil, rezultat al unei bune educații familiare, se resimte în tot cursul vieții acestui școlar. Nici un pas nu făcea fără o minuțioasă analiză de conștiință care-l sfătuia să nu-și supere niciodată părinții și profesorii. Deși mama lui nu vedea cu destulă bucurie slujba pe care o făcea copilul la profesorul Pascu, nu atât pentru desonorarea copilului, cât mai mult pentru libertatea lui, Ionică o mângâie repede spunându-i că el s'a deprins cu acest serviciu, restrâns la făcutul focului, a ghetelor, spălatul vaselor, etc., iar în schimb se bucură de-o hrană pe care nu mulți o primesc în oraș, ba „reverendisimul” îl ajută și la pregătirea lecțiilor. Paralel cu viața acestui credințer, păr. Agârbiceanu ne dă prețioase amănunte și despre viața celibatară a câtorva profesori bătrâni, cu simplitatea și curățenia ei, ca și cu ciudățeniile caracteristice unei bătrânețe încătușate. Clipele de destindere se trăiau la locuința bătrânului profesor de latină, în cadrul obișnuitelor „agape” cu pâine și slănină, stropite cu câte un păhărel de vin din pivnița liceului.

De sigur, cu strângere de inimă a lăsat păr. Agârbiceanu să se strecoare și pasajul

cu dușmănia — eterna dușmănie care ne macină! — dintre călugărul Damian și vlădica de atunci, pentru acumularea averilor. Căci păr. Agârbiceanu înțelege conlucrarea în sânul acestei societăți, a celei mai sublimă societăți, în atmosfera dragostei și a armoniei celei mai perfecte.

O mențiune deosebită merită cultul acestei generații pentru învățământul clasic și infiltrarea naționalismului în sufletul elevilor. Arborarea drapelului românesc pe Câmpul Libertății, pe Crucea lui Iancu și pe cele două turnuri ale Catedralei din Blaj, la 3/15 Mai, trecerea Carpaților și înrolarea absolvenților în oastea română din 1916, sunt rezultatele frumoase ale acestei educații eroice. Odiul și lupta acerbă dusă de profesorii bătrâni împotriva tendințelor de slavonizare și maghiarizare a limbii și școlii românești, pot servi de pildă adeptilor străinismului de după război.

Pronunțata evidențiere a problemelor mature s'a făcut chiar cu prejudiciul aspectului erotic romanului. Întâlnirea dintre Ionică Albu și Ana Veștemean, arată stângăcia copilului izolat de societate, dar care, datorită bunei educații ce a primit, se descurcă ușor, ba o ajută și pe fată și leagă amintiri de neșters.

În concluzie, „Licean... odinioară” este un cald elogiu adus școlii blăjene antebălice, cu râvna de carte, cu traiul simplu și conservarea principiilor sănătoase de viață.

T. Aștileanu